

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ
З ФІТОСАНІТАРНИХ ЗАХОДІВ
МСФЗ № 21
АНАЛІЗ ФІТОСАНІТАРНОГО РИЗИКУ
ДЛЯ РЕГУЛЬОВАНИХ НЕКАРАНТИННИХ
ШКІДЛИВИХ ОРГАНІЗМІВ
(2004)

Секретаріат Міжнародної конвенції із захисту рослин
Продовольча та сільськогосподарська організація
Об'єднаних націй (ФАО)
Рим

ЗМІСТ

ПІДТВЕРДЖУЮЧИЙ НАДПИС	337
ВСТУП	337
Сфера застосування	337
Посилання	337
Визначення	337
Опис вимог	338
ІСТОРІЯ ПИТАННЯ	338
1. Передбачуване використання та офіційна боротьба	339
1.1 Передбачуване використання	339
1.2 Офіційна боротьба	340
ВИМОГИ	340
АНАЛІЗ ФІТОСАНІТАРНОГО РИЗИКУ РЕГУЛЬОВАНИХ НЕКАРАНТИННИХ ШКІДЛИВИХ ОРГАНІЗМІВ	340
2. Стадія 1: Ініціювання	340
2.1 Сфера ініціювання	341
2.1.1 Аналіз фітосанітарного ризику ініційований для визначення посівного та посадкового матеріалу, які можуть виступати шляхом поширення регульованих некарантинних шкідливих організмів	341
2.1.2 Аналіз фітосанітарного ризику ініційований для визначення шкідливого організму, який може бути ідентифікований як регульований некарантинний шкідливий організм	341
2.1.3 Аналіз фітосанітарного ризику ініційований для перегляду чи перевірки фітосанітарної політики	341
2.2 Ідентифікація зони аналізу фітосанітарного ризику	342
2.3 Інформація	342
2.4 Перегляд попередніх аналізів фітосанітарного ризику	342
2.5 Завершення ініціювання	342
3. Стадія 2: Оцінка фітосанітарного ризику	343
3.1 Категоризація шкідливого організму	343
3.1.1 Елементи категоризації	343
3.1.1.1 Ідентифікація шкідливого організму, рослини-господаря, частини рослини, що вважається зараженою та передбачуваного використання рослини	343
3.1.1.2 Асоціація шкідливого організму з посівним та посадковим матеріалом та їх вплив на передбачуване використання рослин	344
3.1.1.3 Присутність шкідливого організму та регулюючий статус	344
3.1.1.4 Визначення економічного впливу шкідливого організму на передбачуване використання посівного та посадкового матеріалу	345

3.1.2	Завершення категоризації шкідливого організму	345
3.2	Оцінка посівного та посадкового матеріалу як основних джерел зараження шкідливим організмом	346
3.2.1	Життєвий цикл шкідливого організму та рослини-господаря, епідеміологія шкідливого організму та джерела зараження шкідливим організмом	346
3.2.2	Визначення пов'язаного економічного впливу джерела зараження шкідливими організмами	347
3.2.3	Завершення оцінки посівного та посадкового матеріалу як основного джерела зараження шкідливим організмом	347
3.3	Оцінка економічних впливів на передбачуване використання посівного та посадкового матеріалу	347
3.3.1	Вплив шкідливого організму	348
3.3.2	Зараження та поріг шкоди, завданої передбачуваному використанню рослини	349
3.3.3	Аналіз економічних наслідків	349
3.3.3.1	Аналітичні техніки	349
3.3.4	Завершення оцінки економічних наслідків	350
3.4	Ступінь невизначеності	350
3.5	Завершення стадії аналізу фітосанітарного ризику	350
4.	Стадія 3: Оцінка управління фітосанітарним ризиком	351
4.1	Необхідна технічна інформація	351
4.2	Рівень та прийнятність ризику	351
4.3	Фактори, які мають бути враховані при визначенні та виборі відповідних засобів оцінки управління фітосанітарним ризиком	352
4.3.1	Відсутність дискримінації	352
4.4	Рівень допустимого відхилення	353
4.4.1	Нульове допустиме відхилення	354
4.4.2	Вибір відповідного рівня допустимого відхилення	354
4.5	Засоби досягнення необхідного рівня допустимого відхилення	354
4.5.1	Зона виробництва	355
4.5.2	Місце виробництва	355
4.5.3	Коренева поросль	355
4.5.4	Вантаж посівного та посадкового матеріалу	355
4.6	Перевірка рівня допустимого відхилення	356
4.7	Завершення оцінки управління фітосанітарним ризиком	356
5.	Моніторинг та перегляд фітосанітарних заходів.	356
6.	Документація аналізу фітосанітарного ризику	357

ПІДТВЕРДЖУЮЧИЙ НАДПИС

Цей стандарт підписаний Тимчасовою комісією з фітосанітарних заходів у квітні 2004.

ВСТУП

Сфера застосування

Цей стандарт містить основні вказівки для проведення аналізу фітосанітарного ризику (АФР) регульованих некарантинних шкідливих організмів (РНКШО). Він описує комплексну процедуру, яка має бути використана для здійснення оцінки фітосанітарного ризику та відбору засобів управління ризиком для досягнення рівня допустимого відхилення.

Посилання

Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів, 1994. Світова організація торгівлі, Женева.

Глосарій фітосанітарних термінів, 2004. МСФЗ № 5, ФАО, Рим.

Додаток до Глосарію № 1: Вказівки стосовно тлумачення та застосування поняття офіційної боротьби з регульованими шкідливими організмами, 2002. МСФЗ № 5, ФАО, Рим.

Додаток до Глосарію № 2: Вказівки стосовно тлумачення та застосування поняття «потенційне економічне значення» і пов'язаних з ним термінів, включаючи також екологічні міркування, 2003. МСФЗ № 5, ФАО, Рим.

Вказівки щодо аналізу фітосанітарного ризику, 1996. МСФЗ № 2, ФАО, Рим.

Вказівки щодо нагляду, 1997. МСФЗ №6, ФАО, Рим.

Міжнародна конвенція із захисту рослин, 1997. ФАО, Рим.

Аналіз фітосанітарного ризику для карантинних шкідливих організмів, враховуючи аналіз ризику для навколишнього середовища, та ризику, який завдають живі модифіковані організми, 2004. МСФЗ № 11. ФАО, Рим.

Принципи карантину рослин в зв'язку з міжнародною торгівлею, 1995. МСФЗ №1, ФАО, Рим.

Регульовані некарантинні шкідливі організми: концепція та застосування, 2002. МСФЗ № 16. ФАО, Рим

Вимоги до встановлення місць вільних від шкідливих організмів, 1996. МСФЗ № 4, ФАО, Рим.

Вимоги до встановлення вільних місць виробництва та вільних ділянок виробництва, 1999. МСФЗ № 10. ФАО, Рим

Використання інтегрованих заходів у системному підході до управління фітосанітарним ризиком, 2002. МСФЗ № 14. ФАО, Рим

Визначення

Визначення фітосанітарних термінів, які використовуються у цьому стандарті, можна знайти у МСФЗ № 5 (Глосарій фітосанітарних термінів).

Опис вимог

Метою аналізу фітосанітарного ризику (АФР) регульованих некарантинних шкідливих організмів (РНКШО) є ідентифікація шкідливих організмів, асоційованих з посівним та посадковим матеріалом у межах визначеної зони АФР, оцінка їх ризиків та якщо це доцільно, визначення засобів управління ризиком для досягнення рівня допустимого відхилення. Аналіз фітосанітарного ризику регульованих некарантинних шкідливих організмів є процесом, який здійснюється у три стадії:

Стадія 1 (**Ініціювання**) передбачає визначення одного або декількох шкідливих організмів асоційованих з посівним та посадковим матеріалом, які не є карантинними шкідливими організмами, але можуть мати регуляторний статус, та щодо яких має бути проведений аналіз фітосанітарного ризику у межах означеної зони АФР.

Стадія 2 (**Оцінка фітосанітарного ризику**) починається з категоризації окремих шкідливих організмів, асоційованих з посівним та посадковим матеріалом, та їх передбачуваного використання для визначення того, чи відповідають шкідливі організми критеріям до РНКШО. Оцінка фітосанітарного ризику продовжується проведенням аналізу для визначення того, чи є посівний та посадковий матеріал основними джерелами зараження та чи буде економічний вплив(и) шкідливого організму на передбачуване використання цих рослин для садіння неприйнятним.

Стадія 3 (**Оцінка управління фітосанітарним ризиком**) передбачає визначення рівня допустимого відхилення для відвернення неприйнятного економічного впливу, визначеного на стадії 2, та засобів управління ризиком для досягнення цього рівня допустимого відхилення.

ІСТОРІЯ ПИТАННЯ

Щодо деяких шкідливих організмів, які не є карантинними шкідливими організмами, вживаються фітосанітарні заходи, що пов'язано з тим, що їх присутність у посівному та посадковому матеріалі призводить до економічно неприйнятного впливу на передбачуване використання цих рослин. Такі шкідливі організми відомі як регульовані некарантинні шкідливі організми (РНКШО), які присутні та поширені у країні-імпортері. Їх економічний вплив має бути відомий.

Метою аналізу фітосанітарного ризику РНКШО є, у межах визначеної зони АФР, визначення шкідливих організмів, асоційованих з посівним та посадковим матеріалом, оцінка їх ризиків та, якщо необхідно, визначення засобів управління ризиком для досягнення рівня допустимого відхилення.

Фітосанітарні заходи проти РНКШО мають бути технічно виправданими відповідно до вимог МКЗР (1997). Класифікація шкідливого організму як РНКШО та будь-які обмеження на імпорт рослин, з якими вони асоційовані, має підтверджуватись аналізом фітосанітарного ризику.

Важливо відмітити, що посівний та посадковий матеріал є шляхом поширення шкідливих організмів та основним джерелом зараження шкідливими організмами (шлях трансмісії), що призводить до економічно неприйняттого впливу на передбачуване використання цих рослин. Не є обов'язковим дослідження можливості встановлення або довготривалого впливу регульованих некарантинних шкідливих організмів. Доступ до ринків (а саме, експортних ринків) та вплив на навколишнє природне середовище не оцінюється для РНКШО, оскільки РНКШО вже існують.

Вимоги щодо офіційної боротьби встановлені у МСФЗ № 5 Глосарій фітосанітарних термінів, Додаток до Глосарію № 1: *Вказівки стосовно тлумачення та застосування поняття офіційної боротьби з регульованими шкідливими організмами*, 2002. МСФЗ №. 5, ФАО, Рим.; критерії для визначення РНКШО встановлені в МСФЗ №. 16 (*Регульовані некарантинні шкідливі організми: концепція та застосування*); ці стандарти повинні бути враховані при здійсненні АФР.

1. Передбачуване використання та офіційна боротьба

Подальше розуміння цих термінів у визначенні РНКШО може бути важливим для застосування цього стандарту.

1.1 Передбачуване використання

Передбачуване використання посівного та посадкового матеріалу може бути наступним:

- вирощування безпосередньої продукції певних класів товару (фруктів, зрізаних квітів, деревини, зерна)
- примноження числа такого самого посівного та посадкового матеріалу (бульб, насіння, кореневищ)
- залишення насаджень рослин (декоративні рослини); включаючи рослини, призначені для використання як прикраси або для іншого використання.

Якщо передбачуване використання розуміється як збільшення числа того ж самого посівного та посадкового матеріалу, це може також включати виробництво різних класів посівного та посадкового матеріалу за сертифікаційною схемою, як для селекції, так і для подальшого культивування. Як частина аналізу фітосанітарного ризику РНКШО, така диференціація може бути особливо важливою у визначенні порогу шкодочинності та засобів управління ризиком шкідливих організмів. Відмежування, що базується на цих класах має бути технічно обґрунтованим.

Відмежування також може бути здійснене між комерційним використанням (що включає торгівлю чи намір продати) та некомерційним використанням (не включає торгівлю та обмежується невеликою кількістю посівного та посадкового матеріалу, що використовується для особистого вжитку), якщо таке відмежування є технічно обґрунтованим.

1.2 Офіційна боротьба

Слово «Регульований» у визначенні РНКШО відноситься до офіційної боротьби. РНКШО є об'єктами офіційної боротьби, що виявляється у застосуванні фітосанітарних заходів для їх пригнічення у визначеному посівному та посадковому матеріалі (дивитись розділ 3.1.4 МСФЗ №. 16: *Регульовані некарантинні шкідливі організми: концепція та застосування*).

Принципами та критеріями, важливими для тлумачення та використання концепції офіційної боротьби проти регульованих шкідливих організмів, є наступні:

- відсутність дискримінації
- прозорість
- технічна обґрунтованість
- забезпечення дотримання
- імперативна природа
- зона застосування
- встановлення та дозвіл НОКЗР.

Офіційна програма боротьби щодо РНКШО може бути запроваджена на національному, регіональному чи локальному рівні (дивитись МСФЗ №. 5 Додаток до Глосарію № 1: *Вказівки стосовно тлумачення та застосування поняття офіційної боротьби з регульованими шкідливими організмами*).

ВИМОГИ

АНАЛІЗ ФІТОСАНІТАРНОГО РИЗИКУ РЕГУЛЬОВАНИХ НЕКАРАНТИННИХ ШКІДЛИВИХ ОРГАНІЗМІВ

Зазвичай, при здійсненні аналізу фітосанітарного ризику послідовно проходяться нижчезазначені стадії. Однак, дотримання послідовного порядку не є принциповим. Оцінка фітосанітарного ризику має проводитись в комплексі тоді, коли це є технічно обґрунтованим за конкретних обставин. Відповідно до цього стандарту кожний окремий АФР має проводитись відповідно до принципів необхідності, мінімального впливу, прозорості, еквівалентності, аналізу ризику, управління ризиком та відсутності дискримінації, що встановлені у МСФЗ № 1: *Принципи карантину рослин в зв'язку з міжнародною торгівлею та у відповідності до тлумачення та застосування офіційної боротьби з регульованими шкідливими організмами*.

2. Стадія 1: Ініціювання

Мета цієї стадії полягає у визначенні шкідливих організмів посівного та посадкового матеріалу, які можуть відноситись до РНКШО, та щодо яких має бути проведений аналіз ризику передбачуваного використання посівного та посадкового матеріалу у визначеній сфері АФР.

2.1 Сфера ініціювання

Підставами для проведення аналізу фітосанітарного ризику РНКШО можуть бути:

- ідентифікація посівного та посадкового матеріалу, які можуть виступати шляхом поширення потенційних РНКШО
- ідентифікація шкідливого організму, що може бути кваліфікований як РНКШО
- перегляд чи перевірка фітосанітарної політики та пріоритетів, включаючи фітосанітарні елементи офіційних сертифікаційних схем.

2.1.1 Аналіз фітосанітарного ризику ініційований для визначення посівного та посадкового матеріалу, які можуть виступати шляхом поширення регульованих некарантинних шкідливих організмів

Необхідність проведення нового чи повторного АФР щодо посівного та посадкового матеріалу може виникати у наступних ситуаціях:

- необхідність регулювання нових видів посівного та посадкового матеріалу
- встановлення факту зміни чутливості та стійкості посівного та посадкового матеріалу до шкідливих організмів.

Шкідливі організми, що зазвичай асоціюються з посівним та посадковим матеріалом, перераховуються з використанням інформації з офіційних джерел, інформаційних баз, наукових та інших експертних консультацій. Перевага надається інформації яка є результатом експертної оцінки. Якщо жодних потенційних РНКШО, що можуть бути асоційованими з посівним та посадковим матеріалом, не виявлено на цій стадії, аналіз фітосанітарного ризику може бути зупинений.

2.1.2 Аналіз фітосанітарного ризику ініційований для визначення шкідливого організму

Необхідність проведення нового чи повторного АФР щодо посівного та посадкового матеріалу може виникати у наступних ситуаціях:

- визначення через наукове дослідження нового ризику, що спричиняється шкідливим організмом (наприклад, зміна вірулентності шкідливого організму або виникнення підозри, що організм є вектором шкідливого організму)
- виявлення у сфері АФР наступних явищ:
  - зміна у поширенні та розповсюдженні шкідливого організму
  - зміна статусу шкідливого організму (наприклад, карантинний шкідливий організм стає широко поширеним або перестає бути регульованим як карантинний шкідливий організм)
  - наявність нового шкідливого організму, який не підходить для регулювання як карантинний шкідливий організм.

2.1.3 Аналіз фітосанітарного ризику ініційований для перегляду чи перевірки фітосанітарної політики

Необхідність проведення нового чи повторного АФР щодо рослин може виникати у наступних ситуаціях:

- розгляд програми офіційної боротьби (наприклад, сертифікаційної схеми), що включає розробку заходів, які мають застосовуватись до шкідливих організмів для уникнення неприйнятної економічної вплив деяких РНКШО у посівному та посадковому матеріалі у зоні АФР
- розширення фітосанітарних вимог до імпорту посівного та посадкового матеріалу, які вже є регульованими у зоні АФР
- наявність нової системи, процесу, процедури захисту рослин, або нової інформації, яка може вплинути на попередні висновки (наприклад, нова обробка або її відсутність, або нові діагностичні методи)
- прийняте рішення про перегляд фітосанітарних норм, вимог або процедур (наприклад, рішення має на меті зміну підходу до класифікації карантинних шкідливих організмів як РНКШО)
- прийнята пропозиція іншої країни, регіональної організації (РОКЗР) або міжнародної організації (ФАО)
- виникає спір, що пов'язаний з фітосанітарними заходами.

2.2 Ідентифікація зони аналізу фітосанітарного ризику

Зона аналізу фітосанітарного ризику має бути ідентифікована для визначення зони офіційної боротьби, або зони в якій має на меті проводитись офіційна боротьба та для якої необхідна інформація.

2.3 Інформація

Збір інформації є важливим елементом усіх стадій АФР. Він важливий на стадії ініціювання для ідентифікації шкідливого організму, його поширення, економічного впливу та асоціації з посівним та посадковим матеріалом. Інша інформація збиратиметься за необхідністю для досягнення необхідних результатів по мірі продовження АФР.

Інформація для АФР може походити з різних джерел. Донесення офіційної інформації стосовно шкідливих організмів є обов'язком відповідно до МКЗР (Стаття VIII.1c) та полегшуються офіційними координуючими особами (Стаття VIII.2) .

2.4 Перегляд попередніх аналізів фітосанітарного ризику

Перед тим, як приступати до здійснення нового АФР, має бути проведена перевірка на наявність попередніх АФР стосовно цього самого посівного та посадкового матеріалу або шкідливих організмів. АФР щодо інших предметів, наприклад, щодо карантинних шкідливих організмів, можуть також бути корисними. Якщо існує попередній аналіз фітосанітарного ризику для РНКШО, його дійсність має бути перевірена приймаючи до уваги обставини, що могли змінитися.

2.5 Завершення ініціювання

При завершенні фази ініціювання, шкідливі організми, асоційовані з посівним та посадковим матеріалом, які визначені як потенційні РНКШО стають предметом дослідження для наступної фази процесу АФР.

3. Стадія 2: Оцінка фітосанітарного ризику шкідливих організмів

Процес оцінки фітосанітарного ризику може бути розподілений на три взаємопов'язані кроки:

- Категоризація шкідливого організму
- Оцінка посівного та посадкового матеріалу як основного джерела зараження шкідливим організмом
- Оцінка економічного впливу на передбачуване використання посівного та посадкового матеріалу

3.1 Категоризація шкідливого організму

Спочатку, може бути незрозуміло який саме шкідливий організм(и), щодо якого має проводитись АФР, виявлений під час першої Стадії. Процес категоризації має на меті дослідження кожного окремого шкідливого організму на визначення чи підпадає він під критерій РНКШО.

Під час проходження стадії ініціювання окреслюється шкідливий організм чи перелік шкідливих організмів, щодо яких має проводитись категоризація та подальша оцінка фітосанітарного ризику. Можливість відсіювання організму чи організмів як такого, що не належить до сфери дослідження, перед здійсненням поглибленого аналізу є характерною рисою процесу категоризації.

Перевагами категоризації шкідливих організмів є те, що він здійснюється за наявності не багатьох фактів. Основним є те, що ці факти повинні бути достатніми для здійснення адекватної категоризації.

3.1.1 Елементи категоризації

Категоризація шкідливого організму як потенційного РНКШО у визначеному посівному та посадковому матеріалі включає наступні елементи:

- ідентифікація шкідливого організму, рослини-господаря, частини рослини, що вважається зараженою та передбачуваного використання
- асоціація шкідливого організму з посівним та посадковим матеріалом та їх вплив на передбачуване використання рослин
- присутність шкідливого організму та регулюючий статус
- визначення економічного впливу шкідливого організму на передбачуване використання посівного та посадкового матеріалу

3.1.1.1 Ідентифікація шкідливого організму, рослини-господаря, частини рослини, що вважається зараженою та передбачуваного використання рослини

Наступні фактори мають бути чітко встановлені:

- ідентифікація шкідливого організму
- рослина-господар, що є регульованою або потенційно регульованою

- частина(и) рослини, що вважається зараженою (цибулини, насіння, культура тканин рослини, кореневища тощо)
- передбачуване використання

Спочатку необхідно переконатись що предметом аналізу є окремі шкідливі організми та організми-господарі, що біологічна інформація, яка використовується при аналізі є належною по відношенню до досліджуваних шкідливих організмів, організмів-господарів та передбачуваного використання.

Для шкідливого організму таксономічною одиницею є, зазвичай, вид. Використанню вищих або нижчих таксономічних одиниць має бути надане розумне наукове обґрунтування. У випадку дослідження рівнів, нижчих за вид (наприклад, штамів), мають бути виявлені докази того, що такі фактори як рівень вірулентності, коло організмів-господарів та векторні відносини, є достатньо вагомими для того, щоб вплинути на фітосанітарний статус.

Для господаря таксономічною одиницею також, зазвичай, є вид. Використанню вищих або нижчих таксономічних одиниць має бути надане розумне наукове обґрунтування. У випадку дослідження таксономічних одиниць, нижчих за вид (наприклад, варієтет), мають бути виявлені докази того, що такі фактори як відмінність у рівні чутливості або стійкості рослин, є достатньо вагомими для того, щоб вплинути на фітосанітарний статус. Таксономічна одиниця посівного та посадкового матеріалу, яка вища за вид (рід) або недосліджений вид відомого роду не повинна використовуватись, окрім випадку, коли всі види роду досліджуються на однакове передбачуване використання.

3.1.1.2 Асоціація шкідливого організму з посівним та посадковим матеріалом та їх вплив на передбачуване використання рослин

Шкідливий організм має бути категоризований з врахуванням його асоціації з посівним та посадковим матеріалом та впливу на економічне використання. Якщо АФР ініційований для дослідження шкідливого організму, може досліджуватись більш, ніж одна рослина-господар. Кожна рослина-господар та частина рослини, що вважаються зараженими повинні досліджуватись окремо.

Якщо стає відомо, що шкідливий організм не асоційований з посівним та посадковим матеріалом, або частини рослини, що вважаються зараженими, або не має впливу на передбачуване використання цих рослин, АФР може бути припинений на цій стадії.

3.1.1.3 Присутність шкідливого організму та регулюючий статус

Якщо шкідливий організм наявний та він є предметом офіційної боротьби (або він оцінюється як можливість застосування до нього офіційної боротьби) у зоні АФР, він може відповідати критеріям РНКШО, аналіз може продовжуватись.

Якщо шкідливий організм не присутній у зоні АФР або він не є предметом офіційної боротьби у зоні АФР по відношенню до ідентифікованих посівного та посад-

кового матеріалу з подібним передбачуваним використанням, або не передбачається його введення у предметну сферу офіційної боротьби найближчим часом, АФР може бути зупинений на цьому кроці.

3.1.1.4 Визначення економічного впливу шкідливого організму на передбачуване використання посівного та посадкового матеріалу

Мають бути чітко встановлені ознаки того, що шкідливий організм дійсно здійснює вплив на передбачуване використання посівного та посадкового матеріалу (див. *Додаток до Глосарію № 2: Вказівки стосовно тлумачення та застосування поняття «потенційне економічне значення» і пов'язаних з ним термінів, включаючи також екологічні міркування, 2003. МСФЗ №. 5, ФАО, Рим.*).

Якщо шкідливий організм не спричиняє економічного впливу відповідно до доступної інформації, або якщо немає жодної інформації про такий вплив, АФР може припинитись на цій стадії.

3.1.2 Завершення категоризації шкідливого організму

Якщо визначено достовірно, що шкідливий організм є потенційним РНКШО, це означає, що:

- посівний та посадковий матеріал є шляхом поширення, та
- може спричинити неприйнятний економічний вплив, та
- присутній у сфері АФР, та
- є або має бути предметом офіційної боротьби з метою захисту визначеного посівного та посадкового матеріалу,

процес АФР має продовжуватись. Якщо шкідливий організм не відповідає критеріям до РНКШО, АФР може бути припинений.

3.2 Оцінка посівного та посадкового матеріалу як основних джерел зараження шкідливим організмом

Оскільки потенційні РНКШО присутні у сфері дослідження АФР, необхідно визначити чи є посівний та посадковий матеріал основними джерелами зараження шкідливими організмами чи ні. З цією метою, всі можливі джерела зараження мають бути оцінені, а результати цієї оцінки мають бути включені в АФР.

Оцінка всіх джерел зараження базується на:

- Життєвому циклі шкідливого організму та рослини-господаря, епідеміології шкідливого організму та джерелах зараження шкідливим організмом
- Визначенні пов'язаного економічного впливу джерела зараження шкідливими організмами

При здійсненні аналізу основних джерел зараження шкідливими організмами, увага має бути приділена умовам зони АФР та впливу офіційної боротьби.

3.2.1 Життєвий цикл шкідливого організму та рослини-господаря, епідеміологія шкідливого організму та джерела зараження шкідливим організмом

Мета цієї частини оцінки полягає у дослідженні відносин між посівним та посадковим матеріалом та шкідливим організмом та визначенні інших джерел зараження шкідливим організмом.

Визначення інших джерел зараження здійснюється через аналіз життєвого циклу шкідливого організму та організму-господаря. Різні джерела або шляхи поширення зараження шкідливим організмом можуть включати:

- ґрунт
- воду
- повітря
- інших рослин та рослинні продукти
- вектори шкідливого організму
- заражене машинне обладнання та транспортні засоби
- відходи та бруд.

Зараження шкідливими організмами та його поширення може бути результатом природних процесів (включаючи вітер, вектори та водні шляхи), людських дій або дії інших джерел зараження. Характеристики шляху поширення мають бути детально вивчені.

3.2.2 Визначення пов'язаного економічного впливу джерела зараження шкідливими організмами

Метою цієї частини оцінки є дослідження значення зараження шкідливими організмами посівного та посадкового матеріалу, які здійснені через інші джерела зараження у сфері АФР, вплив на їх передбачуване використання. Інформація з розділу 3.2.1 має бути використана.

Дослідження також має розглянути значення зараження шкідливими організмами посівного та посадкового матеріалу для епідеміології шкідливого організму. Дослідження також розглядає значення впливу інших джерел зараження на розвиток шкідливого організму та його вплив на передбачуване використання.

Наступні фактори можуть впливати на значення цих джерел:

- число життєвих циклів шкідливого організму на посівному та посадковому матеріалі (наприклад, моноциклічний чи багатоциклічний шкідливий організм)
- репродуктивна біологія шкідливого організму
- ефективність шляхів поширення, включаючи механізми дисперсії та дисперсійний рівень
- вторинне зараження та трансмісія з посівного та посадкового матеріалу на інші рослини
- кліматичні фактори
- практика культивування, до та після врожаю
- типи ґрунту

– чутливість та стійкість рослин (в т.ч. можливість молодих рослин бути більш чи менш чутливими до зараження різними шкідливими організмами; стійкість/чутливість організму– господаря)

- присутність векторів
- присутність природних ворогів та/або антагоністів
- присутність інших чутливих рослин-господарів
- чисельність шкідливого організму у зоні АФР
- вплив або потенційний вплив офіційної боротьби, що ведеться у зоні АФР.

Різні типи та рівні трансмісії шкідливих організмів з джерел первинного зараження у посівному та посадковому матеріалі (зерна на зерна, зерна на рослини, рослини на рослини, внутрішньорослинна трансмісія) можуть бути дуже важливими факторами для оцінки. Їхня важливість може залежати від передбачуваного використання посівного та посадкового матеріалу та має бути оцінена відповідно. Для прикладу, – однакове джерело первинного зараження може мати різний вплив на насіння для культивування та на посівний та посадковий матеріал, які залишаються посадженими.

Інші фактори можуть впливати на оцінку посівного та посадкового матеріалу як основного джерела зараження у порівнянні з іншими джерелами. Ці фактори можуть також включати строк існування шкідливого організму та контроль під час виробництва, транспортування та зберігання рослин.

3.2.3 Завершення оцінки посівного та посадкового матеріалу як основного джерела зараження шкідливими організмами

Шкідливі організми, які передаються переважно шляхом трансмісії з посівного та посадкового матеріалу та впливають на передбачуване використання, є предметом дослідження наступної стадії оцінки фітосанітарного ризику для встановлення наявності неприйняттого економічного впливу.

Якщо посівний та посадковий матеріал не є основними джерелами зараження, АФР може зупинитись на цій стадії. У випадках, коли зараження відбувається також і з інших джерел, їх роль у завданні шкоди передбачуваному використанню посівного та посадкового матеріалу також має бути оцінена.

3.3 Оцінка економічного впливу на передбачуване використання посівного та посадкового матеріалу

Вимоги, описані у цій стадії дослідження визначають інформацію, яка необхідна для здійснення аналізу можливості настання неприйняттого економічного впливу. Економічний вплив міг бути попередньо досліджений в рамках програм офіційної боротьби проти шкідливих організмів у посівному та посадковому матеріалі, що мають однакове передбачуване використання. Дійсність будь-яких відомостей має бути попередньо встановлена, оскільки обставини та інформація могли змінитись.

Якщо це доцільно, кількісні показники, необхідні для грошової оцінки мають бути встановлені. Можуть бути використані також якісні показники, наприклад, відносний по-

казник виробництва або рівень якості до і після зараження шкідливим організмом. Економічний вплив, спричинений шкідливим організмом, може бути різним залежно від передбачуваного використання посівного та посадкового матеріалу. Цей фактор має бути прийнятий до уваги.

У випадках, коли існує більш, ніж одне джерело зараження, має бути встановлено, що економічний вплив саме шкідливого організму з посівного та посадкового матеріалу є джерелом неприйняттого економічного впливу.

3.3.1 Вплив шкідливого організму

Якщо шкідливий організм присутній у зоні АФР, має бути отримана детальна інформація про його економічний вплив у цій зоні. Має використовуватись наукова, регуляторна та інша інформація з національних або міжнародних джерел. Її використання має бути належним чином підтверджуватись документально. Більшість факторів впливу, досліджуваних під час економічного аналізу є факторами, що мають прямий вплив на посівний та посадковий матеріал та їх передбачуване використання.

Важливі фактори для визначення економічного впливу є наступними:

- зменшення кількості врожаю на продаж (наприклад, зменшення врожайності)
- зниження якості (наприклад, зниження вмісту цукру у винограді для вина, зниження сортності ринкового продукту)
- здійснення надмірних витрат на боротьбу з шкідливими організмами (наприклад, видалення з посіву сортних домішок, застосування пестицидів)
- здійснення надмірних витрат на збирання врожаю та на сортування за якістю (наприклад, відбір бракованої продукції)
- понесення витрат на пересадження (наприклад, пов'язаних з втратою здатності рослин до тривалого життя)
- понесення витрат пов'язаних з необхідністю вирощування нових зернових культур на заміну (наприклад, необхідність садіння низьковрожайних стійких сортів однакових зернових культур або різних зернових культур).

У деяких випадках, вплив шкідливого організму на інших рослин-господарів у місці виробництва є важливим фактором. Для прикладу, деякі сорти та види рослин-господарів можуть не бути серйозно вражені оцінюваним шкідливим організмом. Однак, садіння такої зараженої рослини-господаря може спричинити вирішальний вплив на більш чутливих до зараження організмів-господарів у місці виробництва у зоні АФР. У таких випадках, оцінка наслідків передбачуваного використання цих рослин може включати всіх пов'язаних рослин-господарів, що зростають у зоні виробництва.

У деяких випадках, економічні наслідки можуть бути виявлені лише через тривалий час (наприклад, дегенеративна хвороба багаторічного зерна, шкідливий організм з довготривалим життєвим циклом). Більше того, зараження рослин може призвести до забруднення місць виробництва, що як наслідок може призвести до впливу на наступні покоління зернових культур. У таких випадках наслідки по відношенню до передбачуваного використання можуть виходити за межі першого виробничого циклу.

Наслідки зараження шкідливими організмами, а саме, доступ до ринку або порушення стану навколишнього середовища не беруться до уваги під час визначення економічних наслідків впливу РНКШО. Незважаючи на це, можливість шкідливого організму виступати вектором для інших шкідливих організмів може бути важливим фактором.

3.3.2 Зараження та поріг шкодочинності для передбачуваного використання рослини

Мають бути встановлені кількісні та якісні показники щодо рівня ушкодження, спричиненого шкідливим організмом на передбачуване використання посівного та посадкового матеріалу, з усіх джерел зараження у зоні АФР. У випадках, коли посівний та посадковий матеріал є єдиним джерелом зараження, ця інформація є основою для визначення порогу зараження та пов'язаного порогу шкоди пов'язаної з економічним впливом на передбачуване використання.

Якщо інші джерела зараження також мають місце, їх пов'язаний внесок у загальне зараження має бути оцінений. Пропорція шкоди, завданої шкідливим організмом з посівний та посадковий матеріал має бути співвіднесена з пропорціями шкоди, спричиненими іншими факторами для визначення їх пов'язаного внеску по відношенню до порогу шкоди, завданої передбачуваному використанню цих рослин.

Визначення порогу зараження допоможе для визначення рівня допустимого відхилення на стадії управління фітосанітарним ризиком (див. Розділ 4.4).

У випадках, коли недостатньо кількісних показників, що характеризують шкоду від зараження шкідливими організмами посівний та посадковий матеріал на первинному рівні зараження, може бути використаний експертний висновок на основі розділів 3.2.1 та 3.2.2.

3.3.3 Аналіз економічних наслідків

Як визначено вище, більшість факторів впливу шкідливого організму, наприклад, шкода, має комерційну природу в межах країни. Цей вплив має бути визначений та обрахований. Може бути важливо оцінити негативний вплив, спричинений шкідливими організмами, на прибутки виробника, що виявляється у зміні ціни продукції та зменшенні врожайності.

3.3.3.1 Аналітичні техніки

Існують аналітичні техніки, які можуть використовуватись, з залученням експертів з економіки, для більш детального аналізу економічного впливу РНКШО. Вони мають враховувати всі фактори впливу, які визначені при АФР. Такі техніки можуть включати (див. розділ 2.3.2.3 МСФЗ №11: *Аналіз фітосанітарного ризику для карантинних шкідливих організмів, враховуючи аналіз ризику для навколишнього середовища, та ризику, який завдають живі модифіковані організми, 2004.*):

– *часткове фінансування*: буде адекватним якщо економічний вплив спричинений дією шкідливих організмів на прибутки виробника та не є значним.

– *часткова рівновага*: рекомендований якщо, відповідно до розділу 3.3.3, існує значний вплив на прибутки виробника або існує значна зміна купівельного попиту. Аналіз часткової рівноваги є важливим для визначення змін прибутків або валових змін, спричинених впливом шкідливих організмів, що зазнають виробники та покупці.

Інформація про економічний вплив на передбачуване використання посівного та посадкового матеріалу має бути доступна у зоні АФР для можливості проведення економічного аналізу. Для деяких факторів впливу, спричинених шкідливими організмами, інформація може бути неповною, різномірною та/або містити тільки якісні показники. Обсяг неповноти та різномірності має бути поясненим у АФР.

Використання певних аналітичних технік є, зазвичай, обмеженим через недостатність інформації, її неповноти та наявності лише якісної інформації щодо певних факторів впливу. Якщо кількісні показники економічних наслідків не встановлені, якісні показники також можуть використовуватись. Пояснення їх використання при прийнятті рішень має бути наведене.

3.3.4 Завершення оцінки економічних наслідків

Вихідна інформація стосовно оцінки економічних наслідків, що досліджуються на цій стадії повинна мати вигляд грошової оцінки. Економічні наслідки також можуть виражатись кількісними показниками (як, наприклад, відносний прибуток до і після зараження) або вимірюватись у кількісних показниках без грошової оцінки (наприклад, тоннаж врожаю). Мають бути вказані джерела інформації, висновки та методи аналізу. Оцінка має визначати чи є економічні наслідки прийнятним чи неприйнятним. Якщо економічні наслідки можна вважати прийнятними (наприклад, шкода є невеликою або шкода завдається переважно джерелами іншими ніж посівний та посадковий матеріал), то аналіз може бути припинений на цій стадії.

3.4 Ступінь невизначеності

При здійсненні дослідження економічного впливу та пов'язаної важливості джерел зараження певні питання можуть залишатись невизначеними. Важливо документально фіксувати сфери невизначеності та рівень невизначеності оцінки, та визначити чи застосовувалась експертна оцінка. Це необхідно для прозорості та може, також, бути корисним для визначення потреб дослідження.

3.5 Завершення стадії аналізу фітосанітарного ризику

Результатом проведення оцінки фітосанітарного ризику, є проведення та документальне оформлення кількісної та якісної оцінки посівного та посадкового матеріалу, які виступають основним джерелом зараження та кореспондуючої кількісної та якісної оцінки економічних наслідків, або виведення загального показника.

Заходи не є виправданими якщо економічний вплив є прийнятним або вважатиметься прийнятним через те, що не підпадає під сферу офіційної боротьби (наприклад,

природне поширення з інших джерел зараження). Країни можуть визначати заходи з моніторингу та аудиту, що мають проводитись з метою встановлення майбутніх змін фітосанітарного ризику.

Якщо посівний та посадковий матеріал визначені як основне джерело зараження та наслідки економічного впливу зараження шкідливими організмами будуть неприйнятними, АФР має бути продовжений на стадії управління фітосанітарним ризиком (Стадія 3). Оцінки, поряд з виявленими невизначеностями мають бути досліджені на стадії управління фітосанітарним ризиком.

4. Стадія 3: Оцінка управління фітосанітарним ризиком

Висновки оцінки фітосанітарного ризику використовуються для того, щоб визначити чи необхідна оцінка управління фітосанітарним ризиком та чи необхідно застосовувати фітосанітарні методи.

Якщо посівний та посадковий матеріал оцінені як основне джерело зараження шкідливими організмами та економічний вплив на передбачуване використання буде неприйнятним (стадія 2), тоді оцінка управління фітосанітарним ризиком (стадія 3) застосовуватиметься для визначення можливих фітосанітарних заходів, які призначені для пригнічення шкідливих організмів та зниження ризику до або нижче прийняттого рівня.

Найбільш застосовуваним підходом у оцінці управління фітосанітарним ризиком для РНКШО є встановлення засобів досягнення рівня допустимого відхилення шкідливих організмів. Цей рівень допустимого відхилення має бути застосованим до національної продукції та імпортих вимог (див розділ 6.3 МСФЗ №. 16: *Регульовані некарантинні шкідливі організми: концепція та застосування*, 2002).

4.1 Необхідна технічна інформація

Висновки, які мають бути зроблені на стадії оцінки управління фітосанітарним ризиком мають базуватись на інформації, яка була зібрана на попередніх стадіях АФР, зокрема, з використанням біологічної інформації. Ця інформація включає:

- причини ініціації процесу
- значення посівного та посадкового матеріалу як джерел зараження РНКШО
- оцінка економічних наслідків у зоні АФР.

4.2 Рівень та прийнятність ризику

При застосуванні принципу управління ризиком, країни мають вирішити який рівень ризику є для них прийнятним.

Допустимий рівень ризику може бути встановлений багатьма способами, такими як:

- посилення на прийнятний рівень ризику для національної продукції

- індексування до оцінених економічних втрат
- вираження через шкалу меж ризику
- вираження через порівняння з допустимими рівнями ризику, прийнятими іншими країнами.

4.3 Фактори, які мають бути враховані при визначенні та виборі відповідних засобів оцінки управління фітосанітарним ризиком

Необхідні заходи мають бути обрані відповідно до їх ефективності у зниженні економічного впливу шкідливих організмів на передбачуване використання посівного та посадкового матеріалу. Цей вибір має бути оснований на наступних міркуваннях, які включають принципи карантину рослин, пов'язані з міжнародною торгівлею (МСФЗ № 1: *Принципи карантину рослин в зв'язку з міжнародною торгівлею, 1995.*):

– *Фітосанітарні заходи повинні виправдовувати затрати та бути допустимими* – Заходи не повинні бути більш затратними, ніж економічний вплив.

– *Принцип мінімального впливу* – Заходи не повинні чинити перешкоди в торгівлі більше, ніж це необхідно.

– *Оцінка існуючих фітосанітарних вимог* – Жодний інший захід не повинен застосовуватись якщо існуючі заходи є ефективними.

– *Принцип еквівалентності* – Якщо у різних фітосанітарних заходів встановлена однакова дія, вони мають використовуватись як альтернативні один одному.

– *Принцип відсутності дискримінації* – Фітосанітарні заходи по відношенню до імпорту не повинні бути більш жорсткими, ніж ті, які застосовуються у зоні АФР. Фітосанітарні заходи не можуть бути дискримінаційними стосовно двох експортуючих країн з однаковим фітосанітарним станом.

4.3.1 Відсутність дискримінації

Має існувати погодженість між імпортними та внутрішніми вимогами до визначених шкідливих організмів (див МСФЗ № 5 Глосарій фітосанітарних термінів, *Вказівки стосовно тлумачення та застосування поняття офіційної боротьби з регульованими шкідливими організмами, 2002.*):

– вимоги до імпортованого товару не повинні бути суворішими, ніж вимоги до вітчизняних товарів;

– вимоги до вітчизняних товарів повинні встановлюватись до або під час встановлення вимог до імпортованих товарів

– вимоги до вітчизняного та імпортованого товару повинні бути однаковими або мати рівнозначну дію;

– обов'язкові елементи вимог до вітчизняного та імпортованого товару повинні бути однаковими;

– інтенсивність огляду до імпортованого товару повинна бути такою самою, як рівнозначні процеси у програмах боротьби на внутрішньому ринку;

– у разі невідповідності, застосовуванні до імпортованих вантажів дії, повинні бути автентичними або еквівалентними тим, що використовуються на внутрішньому ринку;

– якщо в межах національної програми використовуються допустимі відхилення, такі самі допустимі відхилення повинні застосовуватись до еквівалентного імпортованого матеріалу. Зокрема, якщо у національній програмі офіційної боротьби не вживається жодних заходів з тієї причини, що ступінь зараження не перевищує певного рівня, тоді жодних заходів не повинно вживатись до імпортованого товару, якщо ступінь його зараження не перевищує того самого рівня. Відповідність імпортованому допустимим відхиленням, зазвичай, визначається шляхом огляду або аналізу при ввезенні, в той час як відповідність допустимим відхиленням вітчизняного товару визначається на останній стадії проведення офіційної боротьби;

– якщо зниження рівня інтенсивності або рекласифікація вирішуються в рамках національної програми офіційної боротьби, такі самі можливості повинні застосовуватись і для імпортованих вантажів.

У випадку, коли країни встановлюють імпортні вимоги стосовно РНКШО у рослинах для садіння, які не виробляються всередині країни, фітосанітарні заходи мають бути технічно виправданими.

Заходи повинні бути настільки чіткими щодо видів посівного та посадкового матеріалу (включаючи різні класи) та їх передбачуваного використання, наскільки це можливо, для відвернення встановлення бар'єрів у торгівлі, як– то встановлення не виправданих обмеження імпорту продуктів.

4.4 Рівень допустимого відхилення

Для РНКШО встановлення допустимих відхилень може здійснюватись з метою зниження ризику до прийняттого рівня. Основою для визначення рівня допустимого відхилення має бути рівень зараження шкідливими організмами (поріг зараження) посівного та посадкового матеріалу, що призводить до неприйнятних економічних наслідків. Допустимого відхилення є індикатором того, що його перевищення призведе до неприйнятних економічних наслідків на посівний та посадковий матеріал. Якщо поріг зараження встановлений на стадії оцінки фітосанітарного ризику, він має стати основою для встановлення допустимого відхилення. Рівень допустимого відхилення має встановлюватись зважаючи на:

- передбачуване використання посівного та посадкового матеріалу
- біологічні, зокрема епідеміологічні характеристики, шкідливого організму
- чутливість рослини-господаря
- процедури відібрання зразків (з інтервалами), методи виявлення (з оцінкою точності), достовірність ідентифікації
- взаємозв'язок рівня шкідливих організмів та економічними втратами
- кліматичні та культурні фактори зони АФР.

Інформація, зазначена вище може бути отриманою з дослідження або з наступних джерел:

- досвід програм офіційної боротьби всередині країни, пов'язаний з конкретними посівним та посадковим матеріалом
- досвід з сертифікаційних схем для посівного та посадкового матеріалу

- історія імпорту посівного та посадкового матеріалу
- інформація про взаємодію між рослиною, шкідливим організмом та умовами зростання.

4.4.1 Нульове допустиме відхилення

Нульове допустиме відхилення не є загальною вимогою. Нульове допустиме відхилення може бути технічно виправданим у таких ситуаціях як:

- коли посівний та посадковий матеріал є єдиними джерелами зараження шкідливими організмами відносно їх передбачуваного використання та Будь-який рівень зараження шкідливими організмами призведе до неприйнятних економічних наслідків (наприклад, племінні ядра для подальшого поширення, вірулентне дегенеративне захворювання рослини, яка призначена для подальшого поширення)
- шкідливий організм відповідає критеріям РНКШО та програмою офіційної боротьби вимагається повна свобода посівного та посадкового матеріалу від шкідливих організмів (нульова допустимість) для однакового передбачуваного використання для всіх національних вільних місць та ділянок виробництва. Схожі вимоги можуть бути використані відповідно до МСФЗ №. 10 (*Вимоги до встановлення вільних місць виробництва та вільних ділянок виробництва, 1999*).

4.4.2 Вибір відповідного рівня допустимого відхилення

Відповідно до вищезазначеного аналізу рівень допустимого відхилення має бути встановлений з метою уникнення неприйнятних економічних наслідків, оцінених у 3.3.4.

4.5 Засоби досягнення необхідного рівня допустимого відхилення

Існує багато засобів досягнення необхідного рівня допустимого відхилення. Часто ефективними для досягнення рівня допустимості є сертифікаційні схеми, які можуть включати елементи, корисні для всіх засобів управління. Взаємне визнання сертифікаційних схем може полегшити торгівлю здоровими рослинними матеріалами. Однак, деякі аспекти сертифікаційних схем (в т.ч. чистоту роду) не відносяться до цього питання (розділ 6.2 МСФЗ №. 16: *Регульовані некарантинні шкідливі організми: концепція та застосування, 2002*).

Засоби управління можуть складатись з комбінації двох чи більше засобів (див МСФЗ №. 14: *Використання інтегрованих заходів у системному підході до управління фітосанітарним ризиком, 2002*). Відібрання зразків, тестування та дослідження рівня допустимого відхилення може бути важливим для всіх засобів управління.

Ці засоби можуть застосовуватись до:

- зони виробництва
- місця виробництва
- кореневої порослі
- вантажів з посівним та посадковим матеріалом.

Розділ 3.4 МСФЗ №.11 (*Аналіз фітосанітарного ризику для карантинних шкідливих організмів, враховуючи аналіз ризику для навколишнього середовища, та ризику, який завдають живі модифіковані організми, 2004.*) також пропонує шляхи ідентифікації та відбору засобів досягнення необхідного рівня допустимого відхилення.

4.5.1 Зона виробництва

Наступні заходи можуть застосовуватись у зоні виробництва посівного та посадкового матеріалу:

- обробка
- встановлення зони низької чисельності шкідливого організму
- встановлення зони, де відсутні шкідливі організми
- встановлення буферних зон (в т.ч. річки, гори, зони населених пунктів)
- моніторингові дослідження.

4.5.2 Місце виробництва

Наступні заходи можуть застосовуватись у місці виробництва посівного та посадкового матеріалу для досягнення необхідного рівня допустимого відхилення:

- ізоляція (на певному місці чи на певний час)
- встановлення вільних від шкідливих організмів місць виробництва чи ділянок виробництва (див МСФЗ №. 10: *Вимоги до встановлення вільних місць виробництва та вільних ділянок виробництва*)
- інтегроване управління шкідливими організмами
- культурні фактори (наприклад, видалення з посіву сортових домішок, боротьба з шкідливими організмами та векторами, гігієнічні процедури, попередня обробка)
- заходи обробки

4.5.3 Коренева поросль

Наступні заходи можуть застосовуватись до кореневої порослі посівного та посадкового матеріалу для досягнення необхідного рівня допустимого відхилення:

- обробка
- використання стійких сортів
- використання здорового рослинного матеріалу
- сортування та видалення сортових домішок
- селекція тканин розмноження.

4.5.4 Вантаж посівного та посадкового матеріалу

Наступні заходи можуть застосовуватись до вантажів з посівним та посадковим матеріалом на поставку для досягнення необхідного рівня допустимості:

- обробка
- дотримання умов заготівлі та переміщення (наприклад, зберігання, упаковка та транспортування)
- сортування, видалення сортових домішок, рекласифікація.

4.6 Перевірка рівня допустимого відхилення

Обстеження, відібрання зразків та тестування можуть бути необхідними для визначення відповідності посівного та посадкового матеріалу встановленому рівню допустимого відхилення.

4.7 Завершення оцінки управління фітосанітарним ризиком

Завершенням оцінки управління фітосанітарним ризиком є визначення:

- можливого рівня допустимого відхилення
- заходів управління для досягнення рівня допустимого відхилення.

Результатом процесу має бути визначення того, чи є прийнятним економічний вплив, що здійснюється шкідливими організмами. Якщо виявлені застосовні заходи управління фітосанітарним ризиком, вони мають стати основою для розробки фітосанітарних норм або вимог.

Заходи проти РНКШО можуть стосуватись тільки посівного та посадкового матеріалу. Таким чином, тільки управлінські заходи, що застосовуються до вантажів з посівним та посадковим матеріалом, можуть бути встановленими та включеними у фітосанітарні вимоги. Інші управлінські заходи, як– то стосовно кореневої порослі, місця виробництва, зони виробництва, можуть бути включені у фітосанітарні вимоги, однак, виключно в аспекті досягнення можливого рівня допустимого відхилення. Належним чином мають бути оцінені заходи, які запропоновані як еквівалентні. Інформація стосовно ефективності альтернативних заходів має надаватись на вимогу зацікавлених осіб (як національних, так і інших договірних сторін) для сприяння їм у відповідності вимогами. Підтвердження відповідності рівню допустимості непередбачає тестування всього вантажу, але, у разі необхідності, може бути застосоване обстеження.

5. Моніторинг та перегляд фітосанітарних заходів

Принцип модифікації передбачає наступне: «Якщо умови змінюються та стають відомими нові факти, фітосанітарні заходи мають бути змінені негайно, як шляхом встановлення заборон, обмежень та вимог, необхідних для досягнення ефективності, так і шляхом зняття тих заборон, обмежень чи вимог, які не є необхідними» (МСФЗ № 1: *Принципи карантину рослин в зв'язку з міжнародною торгівлею, 1995.*).

Таким чином, впровадження певних фітосанітарних заходів не повинно розглядатись як постійне. Після застосування заходів, їх ефективність має бути визначена шляхом моніторингу. Це включає дослідження посівного та посадкового матеріалу у певні часові проміжки та на певних територіях, дослідження рівня ушкодження (економічного впливу). Інформація стосовно аналізу фітосанітарного ризику повинна періодично переглядатись для попередження скасування прийнятих рішень нововиявленими фактами.

6. Документальне оформлення аналізу фітосанітарного ризику

МКЗР, 1997 (Стаття VII.2с) та принцип прозорості (МСФЗ №. 1: *Принципи карантину рослин в зв'язку з міжнародною торгівлею*) вимагають щоб договірні сторони надавали на вимогу розумні обґрунтування встановленим фітосанітарним заходам. Весь процес аналізу фітосанітарного ризику починаючи із стадії ініціювання до стадії управління фітосанітарним ризиком має бути документально оформлений для того, щоб у разі пред'явлення вимоги щодо надання чіткого обґрунтування встановленим заходам, виникнення суперечки, перегляду заходів, джерела інформації та раціональні пояснення їх встановленню могли бути надані.

Відомості стосовно наступного мають бути обов'язково зафіксовані документально:

- мета АФР
- шкідливий організм, рослина-господар, частини чи класи рослин, що вважаються зараженими, перелік шкідливих організмів (якщо доцільно), джерела зараження, передбачуване використання, зона АФР
- джерела інформації
- категоризація шкідливого організму
- висновки оцінки фітосанітарного ризику
- управління фітосанітарним ризиком
- встановлені заходи.